

Araştırma Makalesi / Research Article

Cengiz Aytmatov'un "Cemile" ile Mukay Elebayev'in "Son Bir Gün" Hikâyelerindeki Aşkın Hüviyeti

Ezgi KARSLI*

Öz

Cengiz Aytmatov'un "Cemile" adlı ünlü eseri, aşkın emekle iç içe geçtiği bir hikâyedir. Mukay Elebayev'in "Son Bir Gün" hikâyesinde aşkın varlığı, karakterlerin bakış açısı ve kavuşamadan ayrılığa giden süreci görülmektedir. Bu hikâyedeki aşkın yansımasının Cengiz Aytmatov'un "Cemile" hikâyesiyle benzer özellikleri gösterdiğini söylemek mümkündür. Hikâyedeki karakterlerin aşk karşısındaki tutumu, bağlılığı, emek ve çalışma düzeni içindeki yeri iç içe geçmiştir. "Son Bir Gün" eserindeki Saykal ile Kencegul'un "Cemile" hikâyesindeki Cemile ile Danyar karakterleri arasındaki aşkı yaşayışı, hüviyeti benzerlik göstermektedir. Zira anlatımdaki çalışma ve emek, öte yandan karakterlerin tutum ve davranışları aşk ve sevgi bağı ile birbirine bağlantılı ahlaki değerler ışığında titizliği dikkate değerdir. Söz konusu eserlerdeki karakterler üzerinde aşk duygusu, bireyin özündeki hislerin karakterlerindeki değişimin görünür olmasını sağlar. Aşkı tadarak farklı diyarlara giden Cemile ile çalışmaktan başka bir gayesi olmadan didinip duran bir kadın olan Saykal; diğer tarafta savaştan mücadele edip sakatlanmış bir şekilde dönen Danyar ile devlet görevlisi olarak bilgiler toplayan Kencegul'un aşkın içinde var olma çabaları, aşkı yaşayışları söz konusu karakter üzerinde aşkın inşa ediliş hâli değişim göstermektedir. Öte yandan her iki eserde de karakterler aşkın hüviyeti karşısında benliklerinde yaşadıkları değişimlerle farklı bir yola evrilirler. Çalışmada bu iki eserdeki karakterlerin aşkı hissediş ve savaşın merkezinde hissettiklerini dile getirme biçimleri anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cengiz Aytmatov, Mukay Elebayev, "Cemile", "Son Bir Gün", aşkın hüviyeti

Geliş Tarihi/Date Applied: 25.02.2026

Kabul Tarihi/Date Accepted: 11.05.2026

Makalenin Künyesi: Karşlı, E. (2026). Cengiz Aytmatov'un "Cemile" ile Mukay Elebayev'in "Son Bir Gün" hikâyelerindeki aşkın hüviyeti. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 62, 205-222. <https://doi.org/10.24155/tdk.2026.280>

Dr., Ankara, Türkiye, Bağımsız Araştırmacı, ezgkrsl@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6120-8428>

The Nature of Love in Cengiz Aytmatov's "Jamilia" and Mukay Elebayev's "One Last Day"

Abstract

Cengiz Aytmatov's renowned work "Jamilia" presents a story in which love is deeply intertwined with labor. Similarly, Mukay Elebayev's short story "One Last Day" explores the presence of love, the perspectives of its characters, and a process that leads to separation without reunion. Elebayev's story shares similarities with Aytmatov's "Jamilia" particularly in its portrayal of love shaped by work, commitment, and moral values. In both works, the characters' attitudes toward love and their roles within a system of labor are closely connected. The relationship between Saykal and Kencegul in "One Last Day" resembles that of Jamilia and Danyar in "Jamilia" in terms of how love is experienced and defined. The emphasis on diligence, responsibility, and ethical sensitivity highlights how love develops within the framework of social duty and personal sacrifice. Love in these narratives reveals the inner transformation of the characters. Jamilia, who follows love toward distant horizons, and Saykal, who lives a life centered on tireless work, embody different expressions of devotion. Likewise, Danyar, returning wounded from war, and Kencegul, serving as a state official, struggle to assert their existence through love. In both stories, love reshapes identity and directs the characters onto new paths. This study examines how these figures experience love and articulate their emotions amid the realities of war.

Keywords: Cengiz Aytmatov, Mukay Elebayev, "Jamilia", "One Last Day", the identity of love

Aşk, insanlığın varoluşundan itibaren gelişen ve şekillen bir duygu olmakla birlikte toplumsal ve kültürel anlamlar içeren bir olgudur. Aynı zamanda toplumun ve kültürlerin ötesinde anlamlar da taşımaktadır. Hatta zamana, kişiye, coğrafyaya göre de şekillenmektedir. İnsanoğluna atfedilen bu duygunun gelişimi, doğal olarak edebiyatın da konusu olmuştur.

Kırgız edebiyatı denilince akla ilk gelen isimlerden biri olan Cengiz Aytmatov'un hikâyesi *Camıyla* "Cemile"de aşkın farklı bir seyri ile karşılaşılır. Buradaki aşkın yansıması, karakter üzerindeki etkisi kendini keşfetme üzerine kuruludur. Gerçek sevginin paylaşmakla, çalışmakla, emek vermekle ortaya çıktığı hikâye boyunca hissedilir. Kırgız edebiyatında *Uzak col* "Uzun yol" isimli uzun hikâyesi ile tanınan Mukay Elebayev'in *Soñku Bir Kün* "Son Bir Gün" hikâyesinde ise aşkın başka bir hâli ile karşılaşılır. Şefkat duygusu ile ortaya çıkan bu aşkın ortaya çıkışı, karakterlerin dış diyalog ve monologları ile yansıtılır. Bu iki hikâyede farklı anlam boyutlarıyla ele alınmış olan aşka yüklenen değer ve nitelikler, aynı toplum içinde dahi farklı şekilde gelişmiştir. Toplumun duyguya yüklediği anlam

ve kazandığı değer ölçüsünde şekillenen aşkın farklı normları benimsenmektedir.

Ayrıca iki hikâyede de aşkın kıvılcımları, yaşayışı, hissedilişi, gelişimi okura yansması dikkate değerdir. Aşkın hüviyeti aynı coğrafyada farklı zamanlarda farklı bir seyir şeklinde ele alınır. Hikâyelerde oluşturulan aşkın hüviyetinin tasarrufu, karakterlerin iç dünyalarıyla yaşadıkları alanla örtüşmektedir.

Çalışmada, söz konusu hikâyelerdeki karakterlerin aşkı algılayış ve yaşayış biçimleri doğrultusunda gelişen olaylar ışığında, eser kişilerinin karakterlerinde meydana gelen değişimler ele alınmıştır.

Bu amaçla birincil ve ikincil kaynaklara başvurulmuştur. Eserler, Kırgız Türkçesinden bizzat Türkiye Türkçesine aktarılarak incelenmiştir. Aşkın tanımı, psikolojik ve sosyolojik olarak irdelenmiş olmakla birlikte bu konuyla ilgili kaynaklardan çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Yazarların hikâyeleri aşkın tanımıyla birlikte incelenmiş ve karakterlerin olay örgüsüne işlenen durumları ve birbirleriyle olan diyalogları, iç monologları neticesinde örnek pasajlar ortaya konulmuş ve yorumlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada ilk olarak aşkın tanımı üzerinde durulmuş daha sonra hikâyedeki karakterler üzerinden aşkın hüviyeti her iki eser bağlamında ayrı başlıklar altında açıklanmıştır. Aşkın hüviyetinin her iki metindeki algılanışı, çalışmanın son kısmında tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise karakterler üzerinde gelişen aşk ve aşkı yaşayış şekillerine vurgu yapılmıştır. Sonuç olarak Cengiz Aytmatov ile Mukay Elebayev'in söz konusu hikâyelerindeki aşkın hüviyetinin farklı olduğu görülmektedir. Birbirine benzer ya da ilham alınarak yazılan bir eser dahi olsa yazarların hayat dünyası, dönemi, söz konusu duygunun algılayış biçimi, yüceliği farklı olmakla birlikte yansıtması da bir o kadar değişkenlik gösterebilir.

Çalışmanın amacı, aşkı söz konusu eserler üzerinde detaylandırarak aşkın hüviyetinin her iki yazarın anlatılarında nasıl yer edindiğini açıklamaktır. Çalışma, Cengiz Aytmatov'un "Cemile" hikâyesi ve Mukay Elebayev'in "Son Bir Gün" hikâyesi ile sınırlandırılmıştır. Yöntem olarak ise nitel araştırma yöntemlerinden içerik ve metin analizine başvurulmuştur.

Aşk Nedir?

Aşkı "insan psikolojisinin en karmaşık ve yoğun duygusu" olarak tanımlayan Freud, aşkın psikanalizini yaparak bilinç dışı arzular ve savunma mekanizmalarının bu analizde önemli olduğunu vurgular (Freud, 2024, s. 65). Kişinin en karmaşık ve yoğun duygusunun, onun arzularını dışa vurmada önemli bir etken olduğunu söylemek mümkündür. Birey, aşktan duyduğu arzuların etkisi ile kendi içinde birtakım yorumlamalara giderek

farklı bir dünyanın içindeymiş gibi hissedebilir. Bu duygu durumu kişinin ruhunda gitgide uyanmaya başlayan diğer duyguların varlığı ile özünde ayırmaya çalıştığı başka şeyleri keşfetme yolcuğudur.

Jung, Freud'un bakış açısına farklı bir yorum getirerek "aşkın bireyin kendi içsel bütünlüğünü ve bireyselliğini keşfetme yolculuğunda önemli bir rol[ünün] olduğunu savunmaktadır" (Freud, 2024, s. 66). Bu açıdan bakıldığında aşk duygusunun kişinin iç dünyasını yorumlamada önemli bir etken olduğu kanısına varılabilir. Böylece birey, kendi dünyasını anlamaya ve kabul etmeye çalışarak bilinç dışındaki arketipler ve gölge yanlarla yüzleşmektedir.

Freud, ayrıca psikanalitik açıdan aşkın sadece bireysel değil sosyolojik ve kültürel boyutları olduğunu ifade eder. Kültürel kaideler, toplumun değerleri ve beklentileri ile birlikte kişilerin aşkı nasıl yorumladıkları ve ele aldıkları açıdan önemlidir. Zira bu etkenleri kişilerin aşkı yaşayışı, ilişkilerindeki tutumları belirlemektedir. Dolayısıyla bu etkenler, kişinin bilinç dışındaki arzularını ve çatışmalarını da yansıtmaktadır (Freud, 2024, s. 67). Bu çatışmalar, toplumsal konumda bireyi yönlendirir. Arzuların ve toplumsal normların etkisi ile kişi, yaşamdaki olanakları sıralar ve böylece kendi benliğini anlamaya başlar. Bunun da aşk gibi bir duygunun tüm tabuların ötesinde ilerlemesine, kişinin arzuları için bir önyak olma sürecine bağlı olarak değiştiğini söylemek mümkündür.

Aşk, toplumun ötesinde ahlaki sınırlar içinde hareket etmeyebilir. Romantik bağ kurulumu olarak görülen aşk, duygu yoğunluğuna bağlı olarak ahlaki sınırları zorlayabilir. Kişi, hissettiği bencil duygular ışığında ahlakın dışına çekilebilir. Bu yüzden kişi, kendi sınırlarının ötesinde başkalarına göre şekillenmenin gerekliliğini kavrar. Aşk duygusu insanı bencilleştiren bir olgu olarak düşünüldüğünde kişi; özünde anlamlandıramadığı, kavrayamadığı şeylerin etkisi içinde yaşamını sürdürürken toplumun da kişi üzerine olan etkisi bu duygu durumları içinde önemli bir yer edimi sağlar.

Camyla "Cemile" Hikâyesindeki Aşkın Hüviyeti

"Cemile"deki aşkın durumu, toplumsal olay içinde bireyselliğin öne çıktığı, yani kişinin özüne inerek kendini keşfetme, bulma sürecidir. Aşkın hüviyeti yasaklar üzerinde kendi duygularını önemsemeye dayanan bir olgu olarak görülür. II. Dünya Savaşı'nda geçen hikâyenin başkışisi Cemile; erkeklerle at yarıştırmayı seven, doğru bildiği sözleri söylemekten çekinmeyen, erkeklerin yaptığı işleri yapan ve gerektiği takdirde erkeklerle kavgaya etmekten çekinmeyen bir karakteri vardır. Cemile, erkek çocuğu gibi yetiştirilmiştir ve dolayısıyla serbest bir şekilde yaşamaktadır. Ek olarak Cemile, güzel bir kadındır. Şakalaşmaları, çevresini gülümsetmesi gibi eğlenceli bir yönü olduğu da anlatıcı tarafından vurgulanır. Ce-

mile'nin rahat tavır ve davranışları, çevresindekilerin dikkatini çeker. Ona kur yapmaya çalışanlar da olur. Eşi henüz evliliklerinin dördüncü ayında askere çağırılır. Başlangıçta Cemile eşi askere giden bir kadın bilincinde davranır. Ancak Cemile, Danyar'a âşık olduktan sonra değişmeye başlar. Çünkü kendi duygu dünyası ön plana çıkar, iç dünyasındaki bu hareketlenme durumu tavırlarına da yansır. Neşeli hareketler ve herkesle alay eden tavırlar içinde olan Cemile'nin aşkın hüviyeti karşısında ruhunda yankılanan değişimlerle farklı bir yöne evrilir. Bakışları dahi değişmiştir. “Onun şaşkın bakışlarında sanki küçük bir çocuğun muzipliğini istemeye hazır gibi olduğu bir bağışlamaya benzeyen merhamet, içten içe gizlice çektiği bir hüznün, kimseye söylemediği, sanki duyduğu endişeleri var gibi hissediliyordu” (Aytmatov, 2008, s. 215-216).

Danyar, ilk önce Cemile'nin kendisine karşı olan alaycı kahkahalarına, hatta onu eşit görmemesine ve yanındayken bile onunla konuşmamasına hiç aldırmaz ve tüm bunlara katlanır. Cemile zaten özgürce yetişmiş bir kadındır ve çocukluğunda at üstünde özgürce dolaşarak hayatını devam ettirir. Açık ve neşeli tabiatı çevresindekiler tarafından hiçbir zaman hoş karşılanmaz. Başlarda eşi Sadık'a karşı bir ilgisi olsa da zamanla Sadık'ın mektubunda Cemile'ye sadece son satırlarda yer verip bir cümle ile geçiştirmesi, Cemile'nin düşüncelerini değiştirmiştir. Cemile'nin doğasında olan özgürlük, Sadık'ın sadeliğini aşmıştır.

Herkesin kendi işiyle meşgul olduğu bu yerde Cemile diğerlerinden farklı bir izlenim vermektedir. “...ne kadar acı çekse de özgürce yaşadığı bir yerdeymiş gibi çevik bir şekilde hareket eder, samimi bir şekilde güler ve gerçekten görünmez bir hâli vardı” (Aytmatov, 2008, s. 216). Cemile'nin ruhunda yaşadığı bu büyük değişim doğal olarak tavırlarına yansır. Kara kara düşündüğü anlar, belli belirsiz gülümseler, şaşkınlıklar bu belirtilerden bazılarıdır. Cemile, başlarda çoğu insanın yaptığı gibi Danyar'ı görmezden gelmiştir. Danyar, gizemli ve bir o kadar da monoton bir tabiat içindedir; Cemile'nin dikkatini çekecek nitelikte değildir. Bu yüzden başlarda onunla uğraşıp şakalaşmaları ve sınamak için söylediği sözleri mevcuttur. Bir gün Danyar'ın arabasına koyduğu ağır bir çuvalı, sonrasında merdivenlerden yukarı taşımasına hayran kalır. Güçsüz ve cansız görünen Danyar, artık onun için güçlenmiş bir kişiliktir. Cemile artık Danyar'ın kim olduğunu anlar ve iç dünyasına sevgi kırıntıları yerleşmeye başlar. Danyar'ın Cemile'ye olan aşkı ise daha sessiz bir şekilde cereyan eder. Danyar Cemile'nin özgür doğası, şen şakrak hareketleri karşısında daha pasiftir. Cemile sevdiği adamın utangaç, çekingen ve kasvetli biri olmasını istemez; aradığı kişi, sevgiyi takdir etmeyi bilen ve kalbi sevgiyle dolu olan bir kişiliktir. Danyar da böyle bir karakter olduğunu gösterir. Söyledi-

ği şarkılar, Cemile'yi daha çok etkiler.

Cemile Danyar ile birlikte fabrikaya zahire taşıdıkları zaman aralarında bir yakınlaşma başlar. Danyar savaştan dönen, yarı sakat bir hâlde ailesi olmayan bir adamdır. Aytmatov otobiyografisinde gerçek Danyar'ın kim-sesiz, yetiştirme yurdunda büyüyen bir kişi olduğunu ifade eder ve sözle-rini şöyle sürdürür:

Danyar'ın prototipi olan kişinin Kazakistanlı olduğu ve yetimhanede büyüdüğü söylenmişti. Aslında o yıllarda, şüphesiz, bir kitap yazacağımı tahmin bile etmiyordum. Tahmin etseydim, elbette, bu insanlar hakkında daha fazla şey öğrenmeye çalışırdım. Ayırdına varmadan, köylüm olan bir kadınla tahliye edilmiş bir gencin aşkına istemeden şahit olmuştum. Her akşam birbirlerini bekliyorlar ve sonra aynı arabaya birlikte binerek uzaklaşıyorlardı. O uçsuz bucaksız bozkırda yalnız kalmaya çalışıyorlardı. Bir gün bütün köy telaşa düştü. Gelinimizin geceleyin "Topal Danyar ile evden kaçtığı ortaya çıktı. Bunu Karakız Apa Halam'dan öğrendim. Bu utanmazlar meğerse uzun zamandır karı koca gibi yaşıyorlarmış!" diye bağıırıyordu avluda avazı çıktığı kadar. "Yoksa siz bunu daha önce fark etmediniz mi?" diyerek istemeyerek ateşe benzin dökmüş oldum. (2022, s. 151)

Aşkın ilk kıvılcımlarını hissedenden karakterler, iç dünyalarında bir çatışma yaşamaya başlarlar. Sadık'tan Cemile'ye mektup gelir. Bunu fark eden Danyar üzüntüyle istasyondan uzaklaşır. Cemile Danyar'ı bulup şöyle söyler:

Gerçekten benden şüphelendin mi? Seni başkasıyla nasıl değiştirebilirdim ki! Gerek de yok, hayalden sonraki aşk yolunu bulsun. Ne olursa olsun, kim ne derse desin, ben seninim! Biriciğim, sevgilim, hiç kimse bir sen olamaz! Seni bugün değil, dün değil, sanki çocukluğumdan beri, içten içe tanıyormuşum gibi seviyorum... Ve şimdi sen beni bulmaya geldin!.. (Aytmatov, 2008, s. 250)

Aşkı bu sözlerle itiraf eden Cemile, iç dünyasında bir rahatlama his-sine erişir. Aşk itirafı ile karşılıklı sevginin farkında olma durumu, gerçek-lelerle yüzleşmesini sağlar. Bu iki kişinin ataerki yaşam içinde yaşamaları söz konusu değildir. Kaderlerinde olan karşılaşmanın ardından sevgilerini yaşamalarına giden yolda çözüm kaçmaktır. Geleneğe, aile ve toplum bağlarına aykırı davranan bu kişiler aşklarının etkisi ile farklı bir dünyaya adım atarlar. Varlıklı bir aileye mensup olan Cemile'nin fakir ve sakat bir-rine kaçması, akrabaları ve çevresi tarafından aptallık olarak nitelendirilir. Ancak Cemile'nin iç dünyasında meydana gelen kıvılcımların, gözle-rindeki parıltının, karakterindeki değişimlerin kimse farkında değildir. "Sev-mek bir eylemdir." diyen Erich Fromm, *Sevme Sanatı* eserinde "Sevmek, zorlama olmadan sadece özgür olduğunda yaşanabilinen, insan gücünü

somutlayan bir eylemdir.” demektedir. Ayrıca sevmenin etken yapısı üzerinde dururken almaktan ziyade vermek olduğunu ifade eder (2024, s. 43). Eşyle severek evlenmeyen Cemile’nin Danyar gibi eşinden görünürde daha güçsüz ve fakir biriyle olması, sevmenin hüviyeti açısından bunlara bakmadan paylaşmanın, Danyar’la aralarında kurdukları dostlukla birlikte gelen vakit geçirmelerin etkisi üzerine kurulu bir sevgi bağı geliştirmiş olduğunu göstermektedir.

Cengiz Aytmatov, yaptığı bir röportajda aşk ile ilgili şu sözleri sarf eder: “Yaşamın temeli ve dünyanın senfonisi, geleceğin tanrıçası.” (Tarlacı, 2017, s. 191). Ramazan Korkmaz, Cemile’nin ruhundaki duygusal senfoniye ve kaçıışı “çoğalacağını umduğu bir ilişkiye, ‘kaçarak’ açılan Cemile’nin ruhu” (2016, s. 141) olduğunu ifade eder. Herkes onları kınarken o, özgürlüğe doğru yol almıştır. Keneşbek Asanaliyev bunu “Gerçek aşka yalnızca ruh güzelliği ile ulaşılacaktır.” (1982, s. 136) diye belirtir. Ataerki bir toplumun yasak aşkı içinde ikisinin kavuşması ancak kaçmak ile gerçekleşir. Bu kaçış, Cemile’nin ruhundaki uyanışın timsalidir. Bu uyanış, ataerki bir düzen içinde özgürce ve dilediğince sevebilmeyi, hissetmeyi vurgulayarak Cemile’nin özüne duyduğu saygıyı simgelemektedir. Aşkının peşinden giden Cemile, kendi iç dünyasını keşfinde sevebilmeyi, özgürce bu duyguyu hissedebilmeyi, kişilerin dayatmalarına boyun eğmeden yaşamayı tercih etmiştir. Cemile ile Danyar’ın emeğin insani değerlerini ön plana çıkararak birbirlerine karşı duydukları sevgi, manevi dünyalarında vuku bulmuştur. Böylece çalışmanın ötesinde insana dair en doğal duygu olan sevmenin tadına varabilmişlerdir.

İç dünyasında canlanan aşkın itirafı ile Sadık tarafından sevilmediğini bilen Cemile, yine başkalarının ne söyleyeceğini, toplumun ne diyeceğini umursamaz ve mektubunda dahi adını son satırlarda dile getiren eşinden uzaklaşır ve aşkın varlığı karşısında farkında olduğu duygularla başka birine hissettiği gerçekliğin ardından gider. Aşk, tek bir vücutta bir birey olma hâlidir. Eskiden beri sevilen kişiyi tanıyormuş hissini boşuna hissettirmez. Sevmek, temelinde kişinin yaşamını bütünüyle bir başkasıyla birleştirme arzusu ve istemidir (Fromm, 2024, s. 76). Aytmatov’un “Cemile” hikâyesinde insanın var olma çabası içinde kişinin kendi olma sorunu ortaya çıkar. Cemile, kendi olma yolunu tercih eder. Savaşa giden eşini beklemek yerine geleneğe aykırı bir durum gösterir. O, kurmaca dünyadaki Danyar’a âşık olur. Bu aykırılık içinde çatışma yaşayan toplumun genel kaidelerine uygun bir davranışı yansıtmaz. Dolayısıyla kendi olma sürecine girer. İnsan, ya toplumun belirlediği kurallar çerçevesinde hayatını sürdürerek kolektif yaşama biçimi içerisinde kendilik yitimine uğrayacak ya da Cemile ile Danyar’da olduğu gibi, iç dünyasından gelen sesi dinleyerek yasak aşkın kapılarını aralayacak ve kendisi olacaktır (Gariper, 2007, s. 61). Etki

alanı yasak aşk çerçevesinde genişlerken toplumsal normların dışında Cemile aşkın yasalarına bağlı kalır. Zira aşkın kuralları toplumsal normların dışında işlemektedir.

Eserin yayımlandığı tarihte çokça eleştiri alan bu hikâye, yaşanmış bir olaya dayanmaktadır. Aytmatov, otobiyografisini yansıtan *Çocukluğum* eserinde bu konuyla ilgili şu sözleri sarf etmiştir:

Eskiden beri evlenen genç kızlar yeni kurulan ailenin ayrılmaz üyeleri olmuşlar, o aile içindeki yerlerini almışlardır. Atalarımız, bir kadının ömrünün sonuna kadar yeni ailesine ait olduğunu ima ederek "Taş, düştüğü yerde kalmalı." derlerdi. Eskiden Kırgızların yazılı olmayan bir kanunu vardı; buna göre genç bir kadın dul kaldığında ölen kocasının küçük erkek kardeşi veya yakın bir akrabası ile evlendirilirdi. Bu, özellikle çocuklu kadınlar için geçerliydi. Bu, her şeyden önce çocukları yetim bırakmamak, aile içindeki iş gücünün azalmasını ve soyun zayıflamasını önlemek içindi. Ancak milyonlarca genç askerin hayatına mal olan İkinci Dünya Savaşı, bu yazılı olmayan kural ve yasaları kendine göre değiştirdi. Yüzyıllık geleneklerin bu bozulmalarından biri, Cemile'nin yazılmasında itici güç olmuştur. Uzak bir akrabamızın iki oğlu cepheye çağırılmıştı. Kardeşlerden büyük olanı cepheye gitmeden hemen önce evlenmişti. Hikâyedeki Cemile'nin kocasının prototipi olarak o delikanlıyı kullanmıştım. İki kardeş de savaştan sağ dönemediler.

Cemile'nin prototipi ise tüm köylüler tarafından neşeli ve sevilen genç bir kadındı. Komşu Kok Say köyündendi. Bu bizim için kesinlikle bir şey ifade etmiyordu. Eski zamanlardan beri atalarım komşu Kazakistan'dan bile gelinler alır ve kızlarını gelin verirlerdi. Şimdi bu genç kadının hangi ailenin gelini olduğunu bile hatırlamıyorum. Evet, mesele de bu değil zaten. Kırgızca "kelin" (gelin) kelimesi, "kel" "gel, gir" köküne dayanmaktadır. Kelin, kocasının ailesine giren genç kıza denir. Farklı bir ailede, tamamen farklı bir ortamda büyüyen kız, sadece bir eş değil aynı zamanda yeni, büyük bir ailenin ve tüm soyun da üyesi olur. Gelin, geldiği ailenin tüm gelenek ve göreneklerini benimsemeli ve günümüz diliyle söylersek, o ailenin içinde yavaş yavaş asimile olmalıdır (2022, s. 149-150).

Sevgi, kültürler arasında beklentileri ve ifade etme biçimi konusunda farklılık gösterir. Aynı zamanda kişinin kişisel gelişiminde öz saygısında farkındalık kazanımında büyük önem taşımaktadır. Sevgi dolu bir ilişki yürütmeye çalışan birey, kendini değerli görmektedir (Freud, 2024, s. 106). Sevgi; yaşama olan bakış açısını şekillendirir, geliştirir ve değiştirir. Empati gücünü yükseltir. Stresi azaltır. Kültürel farklılıklar, ruhsal olarak zenginleşme, çeşitlilik aşılır. Emek ve çalışma etrafında birbirlerini ve kendi karakterlerini keşfeden Cemile ile Danyar birbirlerinin ruhlarına hitap ederler. Aşk insana kaotik sınırlar içinde bir uzlaşma, bir kaçış yolu sunar. Cemile ölü aşkın peşinden gitmektense özgürce sevebilmeyi tercih

eder.

Soñku Bir Kün “Son Bir Gün” Hikâyesindeki Aşkın Hüviyeti

Hikâye, tamamen farklı iki karakter olan Kencegul ve Saykal’ın aniden tanışması ve samimi bir ilişki kurmaları üzerine kuruludur. Aşkın ilk kıvılcımları bu iki kişinin sohbetleri üzerinde görülür. Bu iki karakter, birbirlerine karşı sevgi ile şefkat duygusu geliştirdikleri bir ilişki kurarlar. Kencegul, devlet adına halka açık bir konferans vereceği sırada evinde kaldığı kişinin çalışanı Saykal’a âşık olur. Kencegul, savaşla ilgili görevlerde bulunmuş biridir. Almanlarla bir çatışmaya girmiş, sınırda konuşlanmış, yaralanmış ve dinlenmek için geri dönmüştür. Her gittiği yerde çeşitli raporlar sunar. Görevini neredeyse bitirmek üzeredir. Saykal’ı görmeyi çok istediği zamanlarda yanına çağırıp ona birtakım sorular sorar. Kadının iki yıl önce dul kaldığını, mutlu olmadığını, anne ve babasının onu eski âdetlere göre davranarak kendisini akıl hastası bir adamla baş göz ettiğini anlatır. Kencegul 21 yaşındaki kadının iç dünyasına, hayata olan bakış açısına ve geçimini sağlayabilme yeteneğine hayran kalır. Duygularını belli etmeye çalışan Kencegul Saykal’ı şaşırtır. Saykal Kencegul’a karşı gitgide bir sıcaklık hissetmeye başlar. Aralarında kurdukları samimi sohbetlerin etkisi ile birbirlerine yakınlaşan bu iki karakterin iç ve dış dünyalarının aralanması kolaylaşır ve böylece yaşamdaki amaçlarına doğru yol aldıkları bir dünya içinde olurlar. Kencegul’un Saykal’la olan sohbetleri ve ona karşı olan gözlemleri sonucu gelişen aşkın varlığı; karakterin her kadına duya-bileceği bir duygu olmaktan ziyade iç dünyasının derinliklerine ve anlaşılması güç olan duyguların etkisinden gelmektedir. Kencegul’un Saykal’a karşı hissettiği sıcaklık, gözlerinin sürekli onu arar durumda olmasından ve dikkatini ona doğru yöneltmesinden belli olur. Kencegul hayat mücadelesi veren bu kadına hayrandır. Aslında ikisinin de birbirine benzeyen ortak özellikleri bulunmaktadır.

-Kaç yaşındasınız?” dedi Kencegul, sardığı sigarayı tükürerek.

-Yirmi bir.

-Kocanız var mı?

-Bir zamanlar vardı.

-Bugün o kişi burada mı?

-Başka bir kadınla evlendi. (Elebayev, 2015, s. 153)

Zorla evlendirilmiş bir kadın olarak Saykal’ın yaşadıkları, hayatını aslında yeniden anlamlandırmaya çalışması, güçlü olmasına ön ayak olmuştur. “Anne ve babam başından beri beni istemediğim birine verdiler. Aynı zamanda kuş beyinliydi. Aptal olduğunu söylerlerdi. Sapasağlam yerinden kalker, bağıra bağıra gider ve sinirden deliye dönerdi. Ne acı! Esasında

şöyle oldu, ben gittikten iki sene kadar sonra ölmüş..." (Elebayev, 2015, s. 154).

Öte yandan Saykal ile Kencegul arasında geçen sohbetler toplum sorunlarını gündeme getirmektedir. Hikâye; Kırgız gelenekleri ve ebeveynlerin iradesine karşı gelemeyen sayısız kızın üzücü kaderini, insanlığın durumunu ve sıradan insanların toplumsal yaşamını yansıtmaktadır. Yazar Kencegul aracılığıyla Saykal'ın hayatını, hayallerini, maceralarını ve hayata dair bakış açısını ortaya koymuştur. Kencegul sadece bir asker ve devlet adamıdır. Devletin hizmetindedir (Tolubayeva, 170, s. 1999). *Soñku Bir Kün* eserinin adından anlaşılacağı üzere karakterin son bir günü sevmeye dair bir varoluşu yansıtmaktadır.

Kencegul'un Saykal'a karşı hisleri, kavuşamayacakları bir aşkın göstergesidir. İş için geldiği yerden yine iş için başka bir yere gitmek zorundadır. Saykal'ın güçlü duruşuna, hayatına hayran kalan Kencegul onun hareketlerini izlerken şu izlenime kapılır:

Bütün At Başı, Narın'ı dolaştım da tam da gideceğim zaman karşılaştığım güzele bak, diye düşündü bir anda. Uzak diyarlarda başka kızlar var, ah!. Bak, nasıl da yorulmak bilmeden çalışıyor. Dinlenmiyor.. Yüzü güneş gibi parlak.... Doksan kaygısı olsa da oralı olmaz. Yüz, dış görünüş, zekâ bu çirkin görünümlü güzele verilmiş. Sesi fırtınalı bir günde uzaktan gelen çan sesi gibi. Gepgenç. O, yirmi bir yaşında ben otuzlu yaşlarımın ortalarındaım. Gençliğimi kolayca geride bırakabilecek miyim? Yoksa bu bir imtihan mı? Hayır, öyle görünmüyor. Ah, keşke savaş olmasaydı! (Elebayev, 2015, s. 157-158)

Karakterin bizzat üzerinde durduğu savaşın toplumda yarattığı tahribat, yine toplumun bir parçası olan bireyin de hayatında, duyduklarında tahribat yaratır. Kencegul'un duyduğu hoşluk ile birlikte iç dünyasında meydana gelen acının etkisi erkeklerin savaşmak zorunda oldukları gerçeği ile yüzleşmesinden kaynaklanır. Gitmesinin zorunlu ve gerekli bir durum olduğunun farkında olarak duyduğu aşk sarhoşluğuna aldanmaz. Gitmeden önce Saykal'ı görür, onunla olan vedalaşmaları, gençliğine acıyormuş gibi bir hâli olduğu izlenimini vermektedir. "Elbette, gençlik, sarhoş olanların elde edebileceği şeydir. Düşünceler gerçek olduktan sonra konuşmanın anlamı yok. Aldırma. Herkes gibi biri değilim. Ben sadece size öyleyim. Ardından gülümsedi: Kalbimde zor bir durum yarattınız... Tamam. Unutmayınız" (Elebayev, 2015, s.159).

Saykal'ın da "unutmayacağım" cevabı ile Kencegul'un hissettiği duygunun tarifi yoktur. Kencegul "Kader bizi tekrar bir araya getirirse ayrılmayacağız, eğer olmazsa endişelenmeyin" (Elebayev, 2015, s. 159). "Olacak olan olur, kaderden kaçamazsın. Önce işimizi halledelim. Mutlu

olunuz. Durum tesadüften ibarettir. Şimdi geriye veda etmekten başka çare kalmadı!” (Elebayev, 2015, s. 160)

Kencegül ile Saykal’ın arasındaki yakınlığın ardından vedalaşmalarını, iç dünyalarını anlatıcı şu şekilde verir:

Bir tepeye tırmanırken sırtını döndü ve son kez Saykal’ın köyüne baktı ve sonra gözden kayboldu. Ancak bu, içini rahatlatmadı. Hayata yeni atılmış bir çocuk gibi hayatına karşı olan ilgisi eskisinden fazlaydı, sanki gizli düşüncelerini aniden çıkaracak yeni bir güç ve büyük bir cesaret kazanmış gibi zor arzularla ayrılıyordu. Sanki düşmanı yenmiş, bu yolculuktan güvenli bir şekilde dönmüş gibi görünüyordu ve gerçek mutlu bir güne orada ulaşmış gibiydi. Ve genellikle dikkat etmediği Tiyan’ Şan’ dağları ve uçurumu bugün her zamankinden daha yakın görünüyordu. (Elebayev, 2015, s.160)

Uçurum metaforu, Kencegul’un birbirine uzak ve yakın iki eylemin etkisinde olduğunu vurgulayan önemli bir olgudur. Zira önceden farkında dahi olmadığı bu olgu maneviyatındaki uyanışın timsalidir. İnsana dair duyguların ve özlemlerin yansıtıldığı satırlarda en doğal olan aşkın, sevmenin hüviyeti, kişinin hayatına kattığı değerle farklılık gösterir. Kencegul’un duyduğu sevgi hayatını değiştirmiştir. İç dünyasında hissettikleri, arzuladıkları, çalkantılı ruh hâli hayata farklı bir şekilde bakmasını ve yeni dünyanın hayalini algılamasını sağlamıştır. Ayrıca özsaygısını arttırmış, farklı bir bakış açısı sunmuştur.

Kencegul ile Saykal arasında şefkatten duyulan bir sevgi vardır. İnsanoğlunun doğumdan ölümüne kadar olan süreçte başkalarına beslediği sevgi ve aşk unsurları arasında, yani bir arkadaşına, bir sevgiliye duyulan sevgiyle; şefkatten beslenen duygu arasında bir fark vardır. Şefkatli sevgi, “ister yakın çevremizdekiler ister yabancılar isterse tüm insanlık olsun, başkalarına yönelik bir tutum” olarak tanımlanmıştır; özellikle başkalarının acı çektiği ya da ihtiyaç içinde olduğu algılandığında, onlara bakım göstermeye, ilgi ve şefkat duymaya, destek olmaya, yardım etmeye ve onları anlamaya yönelen duygu, durum ve davranışları içerir (Sprecher ve Fehr, 2005, s. 630).

“Cemile” ile “Son Bir Gün” Hikâyelerindeki Aşkın Hüviyeti

Luis Aragon’un “dünyanın en güzel aşk hikâyesi” söylemiyle dünyaca tanınan Cengiz Aytmatov’un *Camıyla* “Cemile” hikâyesi bir kadının güçlü rolü karşısında aşkı yaşayışı, emeği ön plana çıkmaktadır. Eserde kaçarak evlilik bağı kurdukları eşi Sadık’ın askere gitmesi ile Cemile’nin kendinden farklı bir dünyası olan Danyar’a âşık olması ve dönemin toplumsal koşulları içinde kadına biçilen rol açıkça gösterilmektedir. Cemile, eşi askere gitmiş olan bir kadın profili çizmez. Kolhoz faaliyetlerinin

sürdürülmesi ve yürütülmesinde öncülük eder. Cephe gerisinde savaşan ve mücadele eden Cemile emekçi bir kadın tipini yansıtmaktadır. Kolhoz faaliyetleri sırasında çalışırken Danyar ile tanışır ve ona âşık olur. Başkasına âşık olan Cemile, cepheye giden eşini beklemez. Savaş dönemi askere çağrılan erkeklerdir ancak arka planda olan, savaşın öteki boyutunu yaşayan ise kadınlardır. Kadınlar, kendi hayatlarını devam ettirmeye çalışırlar. Dolayısıyla Cemile, bu devam etme sürecinde topluma yakışır olmayan (!) bir duruş sergiler. Bu duruş, Mukay Elebayev'in *Soñku Bir Kün* "Son Bir Gün" adlı hikâyesinde ise farklı şekilde cereyan eder. Saykal, eşinden ayrılmış dul bir kadındır.

Saykal, girdiği ailenin geleneğini benimsemiş ancak eşinin onu aldatması ile hayata farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Onun Kencegul'a karşı duyduğu hisleri yaşanmadan kendi kaderine bırakılan bir süreç olur. Cemile ise aşkın ne demek olduğunu Danyar ile keşfeder, bu da ruhundaki topluma karşı olan aykırılıkları farkına varmasını sağlar. İki eserdeki kadın karakterler de toplumun kadına biçtiği rolleri yaşar. Saykal bu rol karşısında boyun eğerken Cemile ise bir başkaldırı gösterir. İki eserde savaş döneminin zorluklarına farklı açıdan değinirken savaş dönemi sevgi ve aşk gibi bir duyguya yer vermenin öznesi konumunda olan karakterlerin bu duygu durumu içinde davranışları daha farklıdır. İki güçlü kadın figürünün olduğu iki eserde de mücadele vurgusu içinde sevmek yer alır. Savaşın bireyin hisleri üzerinde yıkıcılığı Kencegul karakteri üzerinde baskın bir yapıya bürünürken Cemile'de arka planda duran bir olgu olur. Sevginin dul kalan bir kadın tarafından bir askere duyulan ya da eşi askere giderken sevmenin ne demek olduğunu bilmeden kendisinden daha farklı bir dünyası olan insana duyulan aşkın gölgesinde yaşanan duygular insanın özüne inen hislerin yansımasıdır.

İki hikâyede de geride kalan bir kadın figürü vardır. Cepheye savaşmak için giden erkeklerden geriye kalan eşleri, geride hayatlarını devam ettirmeye çalışırlar. Cemile ve Saykal, çalışarak geçimlerini sürdürmeye devam ederler. Cemile, Saykal gibi dul bir kadın değildir. Eşi askerde olmasına karşın o, başka birine âşık olmuş ve onunla kaçmıştır. Ataerkil bir toplumda hoş karşılanmayan bu durumda Saykal ise aşkın kıvılcımlarını Kencegul'a karşı hisseder. Ancak iki eserdeki aşk olgusu birbirinden farklıdır. Aile bağlarına ve geleneklere aykırı bir tutum sergileyen Cemile eşini beklemek yerine kendisiyle aynı hayat tarzına sahip olmayan birisiyle kaçmıştır. Emek ve çalışmanın aşkla yüceltildiği bu hikâyeye binaen diğer bir hikâyede de benzer bir tema mevcuttur. Nitekim orada da emeğin ön plana çıkması söz konusudur. Ancak Saykal, yasak bir aşkın içinde değildir. Kendisi geçimini sağlamak adına çalışmaktadır. Topluma aykırı bir aşk

yaşayan Cemile, hissettiklerinin peşinden giderek aşkı toplumun dışında tutmuştur. Kencegul ile Saykal'da ise durum daha farklıdır. Son bir gününe şahit olduğumuz kurmaca dünyada Kencegul çalışarak hissettiklerini dışarıda tutmuştur. O, toplumu baz alarak kendi duygularını içinde yaşar. Cemile'nin Danyar'a olan ilgisi başlangıçta uğraşları ile başlamış, zamanla ona saygı duymayı öğrenmiştir. Danyar, güçlü kuvvetli biri olsa da fakirdir. Cemile'nin bulunduğu yaşam standartlarının ötesindedir. Öte yandan diğer hikâyede ise dul kalan Saykal, çalışmak zorundadır. Kencegul devlet adına çalışan, iş gören biridir. Tıpkı Danyar gibi savaşta yaralanıp dönmesi benzer olsa da aşkı hissedişleri, karakter yapıları bir o kadar farklıdır. Danyar daha içe dönük biri olarak duygularını içinde yaşayan ancak Cemile ile ruhunun aynasını keşfeden bir karakterdir. Kencegul, Saykal ile geç tanışmanın pişmanlığı duyarak ruhunda yankılanan, kişiliğinde vurgulanan duyguların içinde bir değişim yaşar. Kencegul Saykal'ın güçlü duruşundan, hayatla olan mücadelesinden etkilenmiştir ancak aralarında ilişki başlamadan sonlanmıştır. Dolayısıyla birinde cepheye giden eşini beklemek yerine aşkının, duygularının peşinden giden bir kadın varken diğer hikâyede ise dul kalmış ve hayatının bir döneminde bir anlığına hoşlandığı bir adam vardır.

Farklı dönem yazarları olmasına karşın iki eserde de emek teması üzerinden aşkın yüceliği hâkimdir. Emegin insana bahşedilen aşkın yüceliği çerçevesinde aşkın var olma çabası iki eserde farklıdır. Birinde dul kalan eşinden sonra aşkın ilk kıvılcımlarını bir devlet görevlisi olan Kencegul'a karşı hisseden Saykal, diğer yanda gönül rızası olmadan evlendiği Sadık'ın askere gitmesinden sonra kolhoz faaliyetleri sırasında tanışıp çalışmalarda birbirlerini keşfeden Danyar ile Cemile arasında aşkın hüviyeti farklıdır. Toplum kaçan kişinin dedikodusunu yaparken, aşkın ruhunda uyandırdığı özgürlüğün farkında değildir. Diğer yandan Saykal'nın yaşadığı zorlu hayat koşullarında tek başına yaşamanın vermiş olduğu güçlkle etkilediği kişi Kencegul'dur.

Sonuç

Aşk dediğimiz duyguyu anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmak, kişinin karakterine dair yönleri keşfetmesini sağlayabilir. Aşkın hüviyeti kişiye göre değişir ve bu değişiklik kişinin bulunduğu topluma ve yaşadığı coğrafyaya göre şekillenir. İki eser de savaş döneminin izlerini yansıtır. Farklı koşullarda beklemek zorunda olan iki karakterde aşkın yansıması farklıdır ve iki karakterin yaşamlarına göre değişiklik gösterir. Dul kalan Saykal, güçlü bir kadındır ve hayatla olan mücadelesine devam eder. Devlet adamı olan Kencegul onun güçlü duruşuna, hayatla olan mücadelesine hayran kalır. Biri yirmi bir yaşında diğeri ise otuz yaşlarında olan karak-

terlerdir. Aşk, iki karakterin medeni ve maddi durumuna bakmadan gelir. Öte yandan Cemile’de farklı bir aşk görülür; herkesin dikkatini çeken bir karakter olarak Cemile sevmek nedir bilmeden evlendiği eşinin askere gidişini umursamaz ve topal birine âşık olur. Sevgiyi onunla tanır, ne demek olduğunu anlar ve Danyar ile kaçır. Aslında Cemile, kendine yakışanı yapmaz ve bu durum toplum tarafından hoş karşılanmaz. Zaten Cemile’nin tavırları da bir o kadar topluma aykırıdır. Aşkın hüviyeti kendini ait olduğu yerden çıkarmak demektir. Ait olduğunu düşündüğü yerde durmamak demektir. Hissedilen arzusun etkisi ile atılan her adım kişiyi bir adım öteye götürür, arzu ve özlemle çekilen acı aşkın hüviyetini daima bir adım öteye taşır. Aşk zaten kanuna ve hukuka ait bir kavram olmamakla birlikte her şeyin ötesinde kendi gücüyle gelişir ve şekillenir. Her iki eserde de aşk hayata dair olguların olduğu bir hüviyet taşımaktadır.

Cemile, Cengiz Aytmatov için özgür aşkın mücadelesini, emeği yansıtmaktadır. Cemile, özgürce gerçek sevginin peşinden giderek eski düzenin zincirlerini kıran Kırgız kızlarının temsilidir. Güçlü ve iradeli bir kadın olan Cemile, aşkın hüviyeti karşısında toplumun tabularına bir başkaldırı sergilemenin mantıklı bir yaklaşım olduğunu göstermiştir. Danyar, çalışmayı seven bir karakterdir. Danyar için sevgi, Cemile’ye göstermek amacıyla buğday çuvalını kaldırmasında yatmaktadır. İlk baştaki savaşın tahribatından dönen bir adamın kasveti yerine Cemile ile birlikte gelen gerçek sevginin güçlü olduğu şefkate ve insanın özündeki gerçeği bulmasına odaklanır. Kencegul ise görev duygusu ile hareket eder ve bu duygu sevginin ötesine geçerek hayatının bir gününde karşılaştığı aşkın kendisi Saykal’ı kadere bırakır. İki eserde de aşkın hüviyeti, şefkatle birleşen sevinin etkisiyle öze inildiği gerçeğidir.

Etik Beyan: Çalışma hazırlanırken bilim ve etik ilkelerine uyulmuş ve yararlanılan çalışmaların tamamı kaynakçada belirtilmiştir.

Yapay Zekâ Kullanımı: Çalışma hazırlanırken yapay zekâ destekli herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. İçerik, yazar tarafından bilim ilke ve yöntemleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Etik Komite Onayı: Araştırmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Mali Destek: Araştırma için herhangi bir mali destek alınmadı.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Ethics Statement: This study was prepared in accordance with the principles of research and publication ethics, and all works consulted have been cited in the reference list.

Use of Artificial Intelligence: No artificial intelligence-based tool or application was used in the preparation of this study. The content of the study was prepared by the author in accordance with scientific research methods and the principles of academic ethics.

Ethical Committee Approval: Ethical committee approval is not required for this research.

Funding: This research received no external funding.

Conflicts of Interest: The author declares no conflicts of interest in this study.

Kaynakça

- Aytmatov, Ç. (2008). "Camıyla". A.Toktosartov vd. (Red.) *Çığarmalarının sekiz tomduk cıynagı* içinde. (s. 192-260) (Tom 1). Biyiktik.
- Aytmatov, C. (2022). *Çocukluğum-Otobiyografik anılar* (F. ve S. Arıkan, Çev.). Ketebe.
- Asanaliyev, K. (1982). Şeker ayılı cana aalam. *Ala Too*, 5, 134-144.
- Elebayev, M. (2015). "Soñku bir kün", O. Sooronov (Tüz), *'Okurmandın kitep tekçesi' seriyası- Mukay Elebayev* içinde. (s. 151-160) (Tom 3). İmak.
- Freud, S. (2024). *Cinselliğin ve aşkın psikolojisi* (M. G. İnce, Çev.). Gece.
- Fromm, E. (2024). *Sevme Sanatı* (I. Gündüz, Çev.). Say.
- Gariper, C. (2007). Cengiz Aytmatov'un Cemile adlı hikâyesinde insanın kendisi olması problemi ve aşk. *İlmî Araştırmalar*, 23, 59-72.
- Korkmaz, R. (2016). *Aytmatov anlatılarında ötekileştirme Sorunu ve dönüş izlekleri*. Kesit.
- Sprecher, S. ve Fehr, B. (2005). Compassionate love for close and humanity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 629-651.
- Tarlacı, O. (2017), Cengiz Aytmatov'un eserlerinde kadın: "Cemile" hikâyesi örneği, *Milli Kültür Araştırmaları*, 2(2), 189-198.
- Tolubayeva, Ç.(1999). Mukay Elebayevdin 'Soñku bir kün' çığarmasındaki psikologizmdin berilişi. *Vestnik İssık-Kul'skogo universiteta*, 3, 168-172.

Extended Summary

Love is one of the most profound and transformative emotions experienced by humankind. As both a physiological and psychological state, love brings visible changes to a person's behavior, mood, and actions. It is not merely a feeling of pleasure or attraction; it also encompasses compassion, tenderness, sensitivity, longing, sorrow, and sacrifice. Love signifies not only union but also separation. Depending on circumstances, it may be fulfilled, postponed, suppressed, or even surrendered to fate. Shaped by the norms, taboos, and expectations of society, love can either conform to social boundaries or challenge them. When it moves beyond these limits, it becomes the echo of the soul of an individual's struggle to exist authentically and to discover a true sense of identity despite external pressures. At times, love represents sharing and companionship; at other times, it embodies longing and melancholy. Within this framework, Cengiz Aytmatov's renowned story "Jamilia" and Mukay Elebayev's short story "One Last Day" stand out as significant works that portray situations born from love, the renunciations it demands, and the consequences it produces. Aytmatov's "Jamilia," set during the hardships of wartime, narrates not only the struggles imposed by war but also the inner journey of a young woman who dares to defy the rigid taboos of her society. The story reflects how love can emerge even amid deprivation and uncertainty, reshaping the lives of those who experience it. Similarly, Elebayev's "One Last Day" recounts a brief yet decisive encounter with love. The protagonist, Kencegul, is a state official who arrives in a rural setting due to his duties. During his stay, he meets Saykal, a hardworking and resilient woman whose life revolves around labor and responsibility. It has been suggested that Elebayev's story shares similarities with Aytmatov's "Jamilia", and that significant parallels can be observed between the characters. Saykal, like Jamilia, represents a strong female figure who carries the burdens of life with dignity. Kencegul, resembling Danyar who returns wounded from war in "Jamilia" embodies the emotional and psychological scars shaped by conflict and duty. Despite these similarities, the characters differ significantly in how they respond to love. Jamilia, already married yet emotionally unfulfilled, discovers in Danyar a profound connection that transcends societal expectations. Choosing authenticity over conformity, she decides to leave her village and elope with him, thereby asserting her right to love freely. Her decision illustrates love as an act of courage and self-discovery. Through love, Jamilia finds her own identity beyond the restrictive roles imposed upon her. Danyar, too, undergoes transformation; his quiet, wounded presence evolves into emotional openness through his bond with Jamilia. In contrast, "One Last Day" presents a more restrained and tragic dimension of love. Kencegul and Saykal experience a deep emotional connection, yet their circumstances prevent fulfillment. Unlike Jamilia, Saykal does not escape her environment. Her life remains bound to labor, social expectations, and unspoken sacrifices. Kencegul, bound by his sense of duty as a state official, ultimately chooses responsibility over passion. Although he confesses his love, he leaves, aware that his obligations define his path. In this sense, love becomes an unfulfilled possibility rather than a realized destiny. War plays a significant role in both narratives, shaping not only external realities but also internal emotional lan-

dscapes. The presence of war intensifies longing, vulnerability, and the urgency of human connection. Yet love is not portrayed merely as a reaction to hardship; rather, it becomes a force that reveals the deepest layers of the characters' identities. Whether pursued boldly, as in Jamilia's case, or relinquished in favor of duty, as in the case of Kencegul, love transforms the individual. Ultimately, the identity of love manifests differently within each character. For Jamilia, it is liberation and self-realization. For Danyar, it is healing and rebirth. For Saykal and Kencegul, it is a poignant acknowledgment of what might have been. Even within the same society and historical period, love follows different paths depending on personal temperament, moral values, and social constraints. It may grow openly and reshape destiny, or it may remain an echo within the soul, shaping identity through absence and longing. Thus, in both works, love emerges as a powerful, multifaceted force one that transcends war, social norms, and personal sacrifice, ultimately redefining the characters' inner worlds and life trajectories.